

ЛІТАРАТУРА і МАСТАШТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР.

№ 71 (1605)

Пятніца, 8 верасня 1961 года

Цана 4 кап.

ВЯЛІКАЯ МЭТА АБАВЯЗВАЕ

Пятро ВАСІЛЕУСКИ

У гэтыя велічныя перадзёдаўскія дні мы, работнікі мастацтва і літаратуры, абавязаны правярць свой творчы багаж, сваё балючае зорна. Мы ўдзялілі беспрыкладнага багання за лепшы свет, за лепшага чалавека, і гэта накладзе на нас вялікую адказнасць.

У практыцы Праграмы нашай партыі пытанні мастацтва і літаратуры занялі дастойнае месца. І гэта зразумела. Партыя падкрэслівае, што савецкая літаратура і мастацтва «заклікаюць служыць крыніцай радасці і натхнення для мільянаў людзей, выражаць іх волю, пацукі і думкі, служыць сродак іх ідэйнага ўзбагачэння і маральнага выхавання».

Мы глядзім на літаратуру і мастацтва як на магутны сродак у справе выхавання чалавека новага прамісловасці. «Нам патрэбны талі, кніжкі, кінафільмы, спектаклі, творы музыкі, жывапісу і скульптуры, якія выхоўвалі б людзей у духу камуністычнай ідэалогіі, абуджалі б у іх пачуццё захаплення ўсім чужым і прыгожым у нашай сацыялістычнай рэчаіснасці, нараджаў б у людзях гатоўнасць аддаць свае сілы, веды і здольнасці беззапавяжнаму служэнню свайму народу, жаданне браць прыклад са станоўчых герояў твораў і выклікалі імпрэсіюнасць да ўсяго антыпрамісловага, адмоўнага і жыццёвага». Гэтыя словы Мікіты Сяргеевіча Хрушчова вельмі дакладна вызначаюць задачы нашай літаратуры і мастацтва.

Твор мастацтва, калі ён вызначае праўдзіннасць, прынкіпнасць у глыбінні жыцця, дзейнічае на чалавека з вялікай сілай.

Мне некай давялося прысутнічаць на спектаклі Народнага тэатра, які ставіў п'есу А. Макаеўна «Лявоніха на арбіце». І хоць спектакль не вызначыўся «акцёрскімі ўдачамі», быў сіла аформлены, выканаўчы адзін з найбольшых забавалі слова, але ў невялікай зале каласнага клубу панавала атмасфера гарача публічнага дыспуту на хвалякуючую тэму: «Прыватная ўласнасць і камунізм». Спрачка была смелая і адкрытая. Па ходу дэбаты, калі герой п'есы Лявон заўважваў сваю карову, з залы пачуся вопіс:

— Не аддавай карову, Лявон!

Гэта быў мужчынскі голас. І ў адказ яму пачуся заўважы: — А ты хоць раз даў яе? Паспрабуй, будзеш ведаць, як гэта лёгка.

Зала рагатала. Раўняю я хадзіў па калгасе. Арыстэлія гаспадарка вялікая, матэрыялічная. Забіраў у яе ферму. Якім даў карову? Каровы паслужылі заходзілі ў спецыяльную загарадку, даяры і спрытна завіхаліся з далёкімі апаратамі, а малако бегла ў бітны. Я любіваў працай даярак, спрабуючы вызначыць, якая з іх учора на спектаклі абуралася прыватнаўласніцкімі імкненнямі свайго аднавіскаўца.

Так мастацкі твор становіцца саюзнікам у барацьбе за новы светлагляд.

Цяжка пераацаніць ролю літаратуры ў наш час. І таму нас, работнікаў літаратуры і мастацтва, не могуць не хваляваць некаторыя недазроўны з'явы, якія навіраюцца ў асяроддзі чытачоў. Асабліва трэба звярнуць увагу на нашых маладога чытача.

Што ён чытае? Якія кнігі зачытаюць ім, як кажуць, да дзірач?

На вялікі жал, гэтыя кнігі часта далёка ад дасканаласці і не заўсёды адпавядаюць свайму прызначэнню — служыць сродак ідэйнага ўзбагачэння і ма-

ральных выхавання. І дзеяцца мне, што дроную паслугу нашаму маладому чытачу робяць кніжкі ў шэрых вокладах якіх нязначна і пераўзыхаюць расказваюць аб прыгодах шпіёнаў. Некаторыя вынаходлівыя аўтары паспелі ўжо насяліць шпіёнамі і сусвет, падмяніўшы хвалякуючую і ўражлівую карціну пакароння космасу савецкім чалавекам нічымі, перакладчымамі карцінкамі з надуманых прыгодаў «касімічных» шпіёнаў.

І наша выдавецтва ў пагоні за выкананнем плана па слава-таму «валу» патурасе часам нездаровым густам, выпускаючы недасканалыя прыгодніцкія кнігі вялікімі тыражамі. Слабы раман Міколы Гамолі на «касімічную» тэму выпішаным тыражам, якія пакажуць далёка заду тыражы лепшых твораў беларускай літаратуры. Ні адна кніга Макара Пасядавіча, прысвечаная сур'ёзным тэмам сучаснасці, не можа зраўняцца тыражом з яго ж пасаднай прыгодніцкай аповесцю «Па воцчых сценках».

Яшчэ больш крыўда, калі нашы выдавецтвы, выпускаючы адну-два тысячы экзэмпляраў новай кнігі пазна, тут жа пачаюць «ціснуць» амаль мільённым тыражом якую-небудзь чарговую «Каралеву Марго». Бясспрэчна, Дзіма — займальны аповядальнік, але выхаваючы сіла падобных твораў нязначна, а часта проста роўна нулю.

І ўсё ж кніжкі многа чытачоў аддаюць перавагу псеўдагістарычным паходжаням каралевы Марго над праўдзінным і паўчальным прыкладам сучаснай герані.

Гэта павіна насцярожыць нас. Задача пісьмёнікаў пашырацца трэба не толькі пісаць, але і прапанаваць сваю кнігу.

Зразумела, бясспэжытная, непісьменная неспрыяная мова, рыхляя камп'юцізаваная кніга не айнайдзе дарогі да сэрца чытача, якім б чужоўнім і значным і былі ізі, што напаву-няюць ён старонкі.

Мы абавязаны вывучаць і выяўляць прычыны недавер'я з боку маладога чытача аб гледзача да твораў аб сучаснасці, якія расказваюць пра яго ж самага, пра час, у якім ён жыве, праце, кахае.

Адной з такіх прычын з'яўляецца, на маю думку, падмена ў некаторых творах літаратуры і асабліва кіно мужчын праўдзінашага жыцця савецкай праўдзіннасцю. Савецкія людзі жывуць у абставінах нспынальнай вялікай барацьбы за новы, самы справядлівы свет на зямлі, за новага чалавека. Але аўтары падобных твораў старанна спрабуюць завуляваць гэтую барацьбу, наеісці на яе непартэбны глянц, паказваючы замест генеральнага змагання на шырокіх прасторах жыцця дробныя бойкі на яго задворках.

У такіх творах складанасць барацьбы за новага чалавека падмяняецца паказам нерэальнага лабравіту, поўнага жыццёвага ўтульнасці, што выдасца за ўзор. Прыкладом хоць бы апошні беларускі фільм «Апавяданні пра юнацтва». Пакуў у гэтых апавяданнях расказваецца пра суровы час грамадзянскай вайны і першыя пачыткі, аўтары фільма знаходзяць праўдзіннасць дэталі, сумленна і мужна раскрываюць у дэспінальных момантах часу. Варта ім толькі перайсці да паказу нашых дзён (наведа «Даль кілач»), як не толькі

элементарная праўда, але і пацукі меры пакідае экран. Усё ў гэтай навае фальшывае, надуманае.

Чаму так адарылася? Чаму [менша кіно, якое мае такіх велізарных магчымасці для праўдзіннасці і паэтычнага паказу вобраза нашага сучасніка, напавуляецца малапераанальнымі, шэрымі персанажамі, даючы няправільны малюнак нашай рэчаіснасці?

Прычын многа. Адна з іх — сіла інерцыі. Не жадаючы вывучаць жыццё, мастакі пасіна [дуць за модай і пераймаюць іны раз нічымі ўзоры. Така і фільмы беларускага кіно, як «Новы дом», «Пасялі дзяўчыны дні» і іншыя, выдана ж, прынеслі вялікую шкоду не толькі гледзчу, але і мастакам кіно. Барацьба з падобнымі з'явамі павіна быць бясплатнай.

Асноўным недахопам нашай беларускай кінематографіі з'яўляецца больш вострых накіфтаў. У сцэнарным аддзеле студыі гэтую вастрыню часцей за ўсё разумеюць спрощана, маўляў, павіна быць «закрычаная».

Баючыся сапраўды жыццёвых канфліктаў на студыі пачынаюць вынаходзіць так званыя «прыкладныя» канфлікты, г. зн. пачынаюць ствараць падзеі, якіх звычайна не бывае ў нашай рэчаіснасці, выдумляюць героў, якіх няма ў жыцці.

Асюль і вынікае дробнастэнасць, калі ўвесь сыр-бор загарэца ад якой-небудзь дробязі: укрэдзанага матка нітан («Наханням трэба даражыць»), спазнення на спатканне або згубленага адраса. Відомы, і нязначна на першы погляд з'ява можа стаць яркім, абутым вобразам з вялікім сацыяльным зместам. Але тут ідзе гаворка пра тыя выпадкі, калі нязначная з'ява, паказаная ў аснову фільма або кнігі, такой і застаецца да апошняга кадра або старонкі.

І бачны на экране, чытаючы ў кнізе тэму адлюстравання нашай рэчаіснасці, часта пытаюць сябе: «А ці пазнаюць нас нашчадкі ў тых героях, якімі мы напавуляем наш экран і старонкі нашых кніг?»

Наўрад, бо героі гэтыя, нават калі ўсёй праўдападобнасці і дакументальнасці, у некаторых выпадках усё ж на-мастачы не абавязаны, малаінтэлектуальны, свет іх вузкі і спрощаны, а тым кім іх прыкінаюць, часта пытаюць сябе: «А ці пазнаюць нас нашчадкі ў тых героях, якімі мы напавуляем наш экран і старонкі нашых кніг?»

Наўрад, бо героі гэтыя, нават калі ўсёй праўдападобнасці і дакументальнасці, у некаторых выпадках усё ж на-мастачы не абавязаны, малаінтэлектуальны, свет іх вузкі і спрощаны, а тым кім іх прыкінаюць, часта пытаюць сябе: «А ці пазнаюць нас нашчадкі ў тых героях, якімі мы напавуляем наш экран і старонкі нашых кніг?»

Мы павіны заплюшчваць вочы і на такі факт, што да гэта часу нашы кінапрактыкі бясплатна і метадычна атручваюць густ нашага гледзча нізкапробнай імпартнай кінапрадукцыяй накіштаў усялякіх «Фанфар каханія».

Мы абавязаны нястомна выхоўваць густ нашага савецкага гледзча і чытача. І не толькі работнікі літаратуры і мастацтва заклікаюць змагацца за здаровы густ, але і гэта справа ўсёй грамадскасці.

Беларускія мастакі і скульптары падрыхтавалі рад работ, якія будуць экспанаваны на Усеаюназной мастацкай выстаўцы 1961 года ў Маскве. Сярод гэтых работ — націрна мастака Я. Зайцава «Дарагі гасцю», якая прысвечана наваданню Беларусі М. С. Хрушчовым. Публікуем разрадуцую гэтай карціны.

Пятро ВАСІЛЕУСКИ

«Маліні клічучы наперад» — так называецца выстаўка, прысвечаная XXII з'езду Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Яна наладжана ў палітбюро ЦК КСРС, брашуры, газетныя і часопісныя артыкулы, кнігі, малініцы перадаюць вытворцы: «Мой шпіён», М. Парамонава, «На разведчы змяіх нётра» М. Баладэва, «Працуем па-камуністычнаму» В. Пятрова і інш.

Маладзечанскі гармонік КПБ і гараское аддзяленне Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў правялі семінар лектараў па матэрыялах прэзентаў Праграмы і Статута КПСС. На падпріемствах горада і ў вёсках раёна пачаліся чытанне лекцыяў, прысвечаных гэтым гістарычным дакументам.

«Паліт чалавек» у космас — веча на гэтую тэму быў наладжаны ў в. Красавіцкіх Маладзечанскага раёна для рабочых саўгаса «Радзішавічы» работнікамі Маладзечанскай гараскай бібліятэкі. Была арганізавана выстаўка літаратуры і мастацтва ў космасе, прысутныя паслухалі лекцыю аб вялікай перамозе савецкай навуцы і тэхнікі. Пасля адбыўся напісатэ калектыву мастацкай самарэацыі Маладзечанскага і Радзішавіцкага дамоў культуры.

Матэрыялы абшом КП Беларусі выданы тыморам у тры тысячы экзэмпляраў ілюстраваны планат «Праграма лабодувы камунізма». Выдадзены таксама лістоўні «Галюна знамянічанага задача», «Праца стане сапраўднай творчасцю», «Аналіз і кодэкс будаўніцтва навука», «Уважваць вечны мір на зямлі». Ва ўсіх устаноўках культуры, на заводках і фабрыках, у вёсках аформлены стэндзі, арганізаваны выстаўкі літаратуры, прысвечаныя прэзентам Праграмы і Статута КПСС.

Рыхтуючыся да рэспубліканскага агляда актывішча-мастачных брыгад, які адбудзецца ў канцы гэтага года ў Мінску, Матэрыялы абшомі Дом народнай творчасці правяў семінар кіраўнікоў актывістаў культуры і мастацтва абшомі. Узелныя семінары абшоміліся вопытам работы, абмеркавалі тэматычныя сцэнарыі, на якіх чыпер працуюць лепшыя актывісты брыгад.

Драматычны гуртот Хойніцкага раёна Дома культуры паказаў гледзча гараскага пасіна новы спекталь на п'есе А. Макаеўна «Лявоніха на арбіце». Гуртоты таксама выступілі перад рабочымі саўгаса «Стрэлцава». Свой спекталь яны прысвечілі XXII з'езду партыі.

Канферэнцыя нашых чытачоў

Дніні ў гараскім пасіку Заслава Мінскага раёна адбылася канферэнцыя чытачоў газеты «Літаратура і мастацтва», арганізаваная пасікай бібліятэкай. Сваймі думкамі аб гэтых пазіцыях наставілі Я. І. Зялёны і М. Р. Янічоскі, доктаратар Алена Агеевіч. Яны, у прыватнасці, выказалі пажаданне, каб на старонках гэтай газеты пачынаўся дыскусія па тэматыцы і грамадскай тэмы, часцей публікаваліся аднагоўныя п'есы да самадэнасіі, аўтары пачынаў быць асяцалі такія пытанні, які маральна абшча савецкага маладога чалавека, работа літаратурных гуртот у школе і інш.

На канферэнцыі з чытаннем сваіх твораў выступілі пісьмёнікі Д. В. Валасевіч, А. Марціновіч, П. Прыходзька, С. Шушчэвіч.

3 ВЫСОКАЙ ТРЫБУНЫ

Ул. НЯЁД, кандыдат мастацтвазнаўчых наук

Выглядаючы чужародным у спектаклі вобразы старэйшай калгаса Буткевіча (Н. Маруфаў) і Соні (В. Зайцава). Па свайму вонкаваму і ўнутранаму абліччу гэта, як быццам, людзі «не з таго дара». У іх няма цеснага кантакту з Лявонам, Лушкаў і іншымі героямі. А калі так, дык не можа быць і гаворкі пра ансамблевасць спектакля. Ансамбль парушаецца таксама стыльным разнабоям у рэжысёрскім вырашэнні асобных карцін і асабліва карціны ў кабінеце Глузаква, пра якую мы ўжо гаварылі вышэй.

Немалое значэнне для дасягнення ансамблевасці спектакля мае дэкарацыйнае афармленне. У спектаклі «Лявоніха на арбіце» дэкарацыі не дапамагаюць, а перашкаджаюць дасягненню мастацкага адзінства твора. Дэкарацыі ў многім створаны без уліку характараў п'есы. П'еса — рэалістычны твор, які патрабуе прастае і жыццёва праўдзіннага вонкавага паказу. Але мастак А. Свішчаў, відаць, няправільна зразумел сваю задачу. Тыяналізаванае афармленне некаторых сцэн (гэта і двор Лявона з п'ялам на сцэне) больш адпавядае якому-небудзь казачнаму сюжэту. Жалодчык надыша спектаклю напавуляючы каларыт, мастак ужыў арнамент, але так перастараўся, што ўнутраны і вонкавы выгляд хаты Лявона аказаўся хутчэй падобным на ярка расфарбаваны перамык з казкі. У тым жа духу вытрыманы і від на вёску, і прысядзілбы ўчастак. Карцінына домікі, яркія, неацэнальнага колеру агародзіны гадкі і асабліва блікінае неба з акурата напавуляючым воблакам, — ні што іншае, як стылізацыя, дуб.

Відавочна, што дэкарацыйнае афармленне тут павіна быць больш жыццёвым, гэта салейнічала б гарманічнай строгасці твора. Дарчы, у другім выпадку А. Свішчаў здолеў глыбока і правільна зразумець змест і стыль п'есы. Мы маем на ўвазе спектакль «Кветкі жыцця». Тут мастак стварыў афармленне, якое дазваляе найбольш поўна выявіць асаблівасці п'есы. Прастата, дакладнасць, прасторная сцэнічная пласцюка, дзе могуць свабодна дзейнічаць героі, давалі ёс магчымасці рэжысура для правільнага праяўлення п'есы. Але, як гаварыўся вышэй, п'еса раскрыта ў няправільным ключы. І тут ёсць адна неадпаведнасць рэжысёрскага «бачання» і дэкарацыйнага афармлення спектакля, што перашкаджае дасягненню сапраўднага ансамбля.

Часта бачны парушэнне ансамбля, калі хтосьці з актываў захапляецца камелінасна вобразам і пачынае камікаваць, пераігрываць у рэзкім на рэакцыю гледзчу. А бывае і так. Актыві, імкнучыся пераканальна паказаць вобраз свайго героя, празмерна старацца падкрэсліваць тыя якасці, якія яму здаюцца найбольш важнымі. У гэтым імкненні ён таксама траціць па-

Вось такое становішча чыпер у Гомельскім і Гродзенскім тэатрах. Многія творчыя недахопы ў гэтых калектывах тлумачыцца перш за ўсё тым, што ў іх вялікая цяжкасць актывіскага кадра, частая замена рэжысура.

Ярка і цікава рэжысёрская работа І. Панава над спектаклем «Тры таварышы». А вось спектакль «Без віны вінаватыя», пастаноўлены ім жа, пакідае дрэннае ўражанне. Мы не будзем папракаць рэжысура за тое, што ў гэтым спектаклі няма нічога «свайго», г. зн. няма рэгіянальнага праяўлення п'есы. П'еса «Без віны вінаватыя» даўно ідзе на рускай сцэне, і яе магчымасці ў вялікай ступені выпараны. Мы чакалі, няхай у многім традыцыйнага, але мастацкі паўнацэннага ўвасаблення п'есы, а бачалі надзейны неадпаведны спектакль, у якім ёсць толькі асобныя актывіска ўважы. Вынахлячы хоцьбы па сцене, гаварыць належаць тэкст, у патрэбны час уваходзіць і выходзіць за кулісы... Але няма ў спектаклі сапраўднага жыцця, не хваляе лёс яго герояў.

Адсутнічае ансамблевасць у спектаклі «Лявоніха на арбіце». П'еса дае ёсць падставы для стварэння спектакля народнага па сутнасці, па духу і па вонкавым правільнаму. А імяна народнасці і не хане спектаклю. Многаче тут падмёнена стылізацыя.

Заканчэнне. Пачатак у № 70 ад 5 верасня г. г.

ЖУПАЛАЎЦЫ АДКРЫВАЮЦЬ ЗАСЛОНУ

Заўтра пачынаецца 42-і сезон Тэатра імя Янкі Купалы. Пачынаецца ён у дні небылага палітычнага і працоўнага ўздыму працоўных Савецкай Беларусі, выкліканага падрыхтоўкай да XXII з'езда КПСС і XXV з'езда Кампартыі рэспублікі.

Вывучаючы прэзенты Праграмы і Статута Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, актыві, рэжысёры, мастакі, рабочыя цэхай тэатра бачыць, якія вялікія і сур'ёзныя задачы стаяць чыпер па выхаванню будаўніцкай камуністычнага грамадства.

Перад намі, работнікамі мастацтва, адкрываюцца шырокія перспектывы творчай дзейнасці. Мы павіны паказаць на сцэне больш хваляючых вобразаў герояў-сучаснікаў, людзей новай сацыялістычнай эпохі. Гледзчы хочучы бачыць спектаклі ад першых з'яваўнікаў космасу, аб тых, хто будзе вялікія караблі-спадарожнікі, хто рухае далей наперад нашу індустрыю і сельскую гаспадарку.

Калектыву купалаўцаў гэтым летам гастраляваў у Віцебскім і Гродзенскім, паказаў спектаклі ў

абласных і раённых цэнтрах рэспублікі, у калгасах і на новабудовых. У нашым гастрольным рэпертуары былі п'есы «Лявоніха на арбіце», «Вёсчаліца, калі ласка!», «Паўлінка», «Ен ушкіе ад ночы», «Ліса і вінаград», «Забіты ўсім» і інш. Апроч работы на сташыянах, тэатр правёў 40 выязных спектакляў у раёнах і калгасах, абслугоўваў больш 30 тысяч сельскіх гледзчу. Мы арганізавалі культурнае, наладжвалі творчыя сустрэчы актываў з рабочымі фабрык і заводаў, працаўніцкімі сацыялістычнымі пазіў.

Мы не толькі праводзілі спектаклі, але і праводзілі семінары, метадычныя кансультанты па тэатральнаму мастацтву для ўдзельнікаў мастацкай самадэнасіі. Гэтыя гастролі прынеслі калектыву многа новых яркіх уражанняў і дазволілі яшчэ лепш пазнаць жыццё працаўнікоў калгаснай вёскі.

Што ж новага пакажуць купалаўцы ў новым сезоне? Яшчэ ў час гастрольных паездак рэжысёр В. Броўкін прыступіў да работы над новай п'есай І. Собалева «Гаспадар». Рыхтуючыся

дастойна сустрэць XXII з'езд КПСС і XXV з'езд Кампартыі Беларусі, мы абавязаны выпусціць спектаклі «Любоў, Надзея, Вера...» па п'есе П. Васілеўскага (рэжысёр-пастаноўшчык К. Санікаў) і спектакль «Гаспадар».

9 верасня спектаклем «Лявоніха на арбіце» тэатр адкрывае заслонку. Гэтым жа днямі адбудзецца прэм'ера спектакля «Любоў, Надзея, Вера...». Спектакль расказа пра маладзінку будаўнікоў іх працоўных справы, каханне і дружбу. Асноўны ўдзельнік спектакля — маладзінка, якая з вялікім энтузіязмам працуе над стварэннем сучаснага вобразу нашых сучаснікаў.

У перыяд падрыхтоўкі да з'езду, у Мінску адбудзецца дэкада лепшых спектакляў на сучасную тэму. Калектыву купалаўцаў імкнучыся да таго, каб стварыць высокай якасці і высокамастачына спектаклі і заяваць права быць удзельнікам тэатральнай дэкады.

Па запрашэнню Крамлёўскага тэатра з 14 па 18 верасня купалаўцы са спектаклем «Лявоніха на арбіце» пры-мучу ўдзел у паказе сучаснага спектакля на маскоўскай сцэне.

У гэтым сезоне тэатр заплаваў пастаноўку п'есы Льва Толстага «Жывы труп» (рэжысёр І. Папоў), прэм'еру якой маркучам выпусціць у снэжні Рэжысёр Л. Рахленка выдзе падрыхтоўку да пестаноўкі спектакля па п'есе Н. Хікмета «Дамоклаў меч», прысвечанай барацьбе за мір. У рэпертуар тэатра ўключана новая п'еса К. Сіманова «Чацвёрты».

Будучы адноўлены таксама спектаклі «Крамлёўскія кураты», «Трыя патаччя» і «Алая кветка».

Калі ў мінулым сезоне беларускі драматургі далі нам тры арыянальныя п'есы, дык чыпер такіх п'ес мы не маем. Вось чаму мы зяртаемся з настойлівай просьбай да беларускіх драматургаў, каб яны больш актыўна пісалі для нашага тэатра. Рэпертуарны план на новы сезон яшчэ не сфармаваўся, і гледзчы чакаюць ад тэатральнага калектыву і ад драматургаў

чужыя меры і парухае псіхалогію нашай праўды ўзаемаадносін дэзюччэ асоб.

У спектаклі «Стараны сын» артыстка З. Свідуноўч выконвае ролю загальныя бібліятэкі Чарошукінай. Чарошукіна ў п'есе — прости, сіпільны чалавек, які прысвяціў сваё жыццё служэнню та-кім жа простым людзям. Яна шчаслівая, таму што знайшла сваё месца ў жыцці, таму што яна патрэбна людзям. Гэты вобраз у п'есе выступае антыподам пісьмёнікі Антона Ахотнікава, які, трапіўшы пад уладу таянай славы, зазнаўся, перастаў разумець інтарэсы простых людзей, а ў выніку страціў напрамак у жыцці.

Артыстка З. Свідуноўч, падкрэсліваючы Чарошукінай яе прастату, сіпільнасць, сарамліваць зрабіла гэтыя рысы цэнтральнымі, а другія асаблівасці характарау гераіні пакінула ў ценю. Чарошукіна выглядае ў спектаклі прыняжымым і вартым спавування чалавекам. Але ў такім выпадку як жа яна магла зрабіць уражанне на Антона і дэпамагчы яго душэўнаму пераламу? Выканаўца ў гэтай ролі страціла пачуццё меры.

Артыстка А. Каменская выконвае ў спектаклі «Пасля разлукі» ролю настаўніцы Антаніны, якая ў сваёй савецкай дэспэрыі прыязджае ў Францыю і трапіць там у складаныя акалічыннасці. Надакулішы і прадэжныя буржуазныя газетчыкі, тайная агенты паліцыі імкнучыся скампіятаваць наставіну і дамагчыся, каб яна зрадыла Радзіме. Антаніна перамагае ў гэтай барацьбе нямыла аднаўскай і нечаканасці. Аднак артыстка А. Каменская, «запавулячы» паказам «стойкасці» і «спраўнікнасці» Антаніны, намалевала вобраз жанчыны, якая лёгка і спакойна перамае любы выпадак.

Усё ж няма нічога нечаканага, уся тэма яна павіна ў азім момант, ласуючы задуху раінае, не задунаваючыся, неадпаведна, халі ўпершыню трапіла ў буржуазную краіну і аказалася ў такой складанай сітуацыі. Гэта парухае праўду характарау і дэяння. І зноў такі, гэта адбываецца таму, што артыстка ў даным выпадку парухула пачуццё меры.

Для мастацкай пра

НА ШЫРОКІХ ШЛЯХАХ ГІСТОРЫІ

Гістарызм твора не вызначае: па дакументальнасці матэрыялу, хоць гэта, бесспрэчна, узмацавае гістарычную верагоднасць апісання. Гістарызм лепшых нашых твораў — у яркай і пераканальнай матэрыяльнай канкрэтычнасці ўсёй кожнай дэталей з'ява, чаму творы і набываюць значэнне шырокіх карцін гістарычна праўдзівага жыцця. Сапраўдны гістарызм мастацкага мыслення — а ўменні пісьменніка адлюстроўваць жыццё народа і сваіх герояў у поўнай адпаведнасці з аб'ектыўным ходам гістарычнага працэсу, будаваць тую гісторыю, чым на не выпадковым, а на сапраўды зяматымаваным канфікты.

М. Лобан напісаў рамана «На парозе будучыні» («Полымі» № 7) — твор на гістарычна-рэвалюцыйную тэму. На прыкладзе жыцця адной беларускай вёскі ў перыяд ад першай рускай рэвалюцыі да Вялікай Кастрычніцкай пісьменнік паказвае тую цяжкую шляху, якімі ішлі зойбны, адсталяе сялянскія масы да балышавіцкай праўды, гаворыць пра выпяванне рэвалюцыйнай свядомасці народных мас.

Яшчэ задоўга да рэвалюцыі 1905 года пачаў службу ў графа Відавскага ляснік Ільяш Шмэт. Дзякаваў Ільяш стараўся вераі і праўду служыць графу, гатовы быў знішчыць усяго, хто аспяваў узняць сякера на графскае дрэва. За мізэрную плату ён працуе дзень і ноч, у ім не будаваў ні пачуцця чалавечай годнасці, ні хопіць бы стыхійнай пратэсту. І загнуў верны панскі служак ад рукі сваіх жа вясковых сялян у бурны дні першай рускай рэвалюцыі. Стыхійны пратэст выпяваў у свядомасці яго сына Якава Шмэта. Але і ён не можа разабрацца ў віхурых падзеях імперыялістычнай вайны. Трагічна закончылася жыццё Якава. Выпадакова ён стаў сведкам злачынства вясковых кулакоў, і яны да смерці ахвяраў яго, Якаў страціў розум. Смерць яго сімвалічная: ён трапіў пад колы карэты графіні Відавскай, калі тая ўцякала са свайго маёнтка напрыдалі Кастрычніка. Якаў не пазнаўся да свядомасці пратэсту, да барацьбы, застаўся ў бачку ад асноўнага гістарычнага шляху ў бачку ад класавых барацьбы. На гэты шлях ступае яго сын Андрэй — прадстаўнік трэцяга пакалення Шмэтаў.

Шчыра і проста, з адценнем горкага гумару апісваеца гаротнае дзяцінства дзяцей Якава: «Галавалася ў Якава трое сыноў: большы быў Майд, а ў яго прыз да гадзі ішоў Андрэй, а меншы прыз даў — Дукаш. Відавскае клопату Якаў не меў, гадуючы іх: раіў Якава выспыла на стол чыгун-вадзянік бульбы ў мундзіраж, наліваў міску малака — садзіліся і елі. Тут не было таго, каб хто нагод падняў або чакаў. Усё, што ўхопіш, тае, а не патрапіш ухаліць — галодны будзеш. Калі яшчэ той кубак малака будзе вечарам. Уражліва натура Андрэя, жавага і гарызонтна хлапцуска-свавольна, балачка разгавала на дзіця прамы жыцця, на ўсё фальшывае і жорсткае. З сапраўдным патэтычным пранікненнем у псіхалагічна дэманічнага хлапцуска Я. Лобан апісвае адносіны Якава да свайго настаўніка Раіса Барташэвіча, якую ён бачыў у наўна-рамантычным святле. Тон-

ка перадаеца і бора ў душы хлапцуска, калі выявілася, што яго ідэал — звычайная жанчына, якая пасля таго, як муж пайшоў на вайну, стала палюбоўніцай карніка, камандзіра казацкай сотні, што ахоўвала маёнтка графіні Відавскай, есаула Хвядэко, чалавека разбэшчанага і нікчэма. Андрэй вырадае ў казацка-карабін, дапамагае схавання аднаго саўбегу Кандрату Сароку ад кулацкай банды.

Цэнтральным героем рамана Андрэй не стаў, ды і наогул сям'я Шмэтаў не зніжэння ў цэнтры рамана. У сувязі з гэтым можна было б указваць на цікавыя моманты, але лічым, што рамана эпизоды з біяграфіі Андрэя і яго братаў. Але рамана «На парозе будучыні» па аўтарскай задуме — толькі першая кніга трылогіі «Шмэты», таму цяжкі рабін канчаткова вывады аб значэнні вобраза Андрэя.

У цэнтры рамана — Кандрат Сарока. Праз гэты вобраз найбольш ярка раскрытае ідэя твора. Кандрат адзін з першых у вёсцы Некрашы адчуў сэрца балышавіцкую праўду, якім дзіўна ідэі, стаў актыўным барацьбой за мір і зямлю, за ўстаўленне Саветскай улады. Цяжкая праца на паліве, на якім толькі падрабачкі жыццёвалі капіталісты, вечная крыўда і голад у вялікай сям'і пастах не зламалі стойкага, валагата характару юнака, толькі выхавалі яшчэ большую класавую нянавісць. Кулак Ціток Сядуры, культываў ўладу, гаралік і багацце адурманіў балышавіцкай нянавісцю Кандрата — Параскі, забраў яе, калі Кандрат быў на паліве. Але герой умее пастаяць за сябе, за сваё шчасце. За ім адчуваецца сіла працоўнага люду. Параска пакінула нялюблага мужа і вярнулася да Кандрата.

У барацьбе за сваё каханне загартуваўся характар героя, барацьба супраць несправядлівасці грамадскага ладу. Раман заканчваецца разлелам ад перамоў Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, ад прыездзе ў родную вёску Кандрата з першымі дзеясловамі Саветскай улады ад міра і зямлі, падпісанымі У. І. Леніным. Кандрат і рэвалюцыйны салдаты прысланы для ўстаўлення Саветскай улады ў вёсцы.

Вобраз Кандрата Сарока жыць і яркі, хоць пісьменнік і не паказваў, як стыхійны пратэст юнака перарос ва ўсведамленне неабходнасці арганізаванай барацьбы, барацьбы мас, а не адзіночак. Кандрат забараніў на імперыялістычную вайну, і ён знімае а політрэкаў, каб зварнуць у родную вёску праз пятаста года, у дні Лютаўскай рэвалюцыі, ужо свядомым барацьбой. Імяна ў яго імперыялістычнай бойні герой зразумеў балышавіцкую праўду. Важная роля ў яго палітычным выхаванні балышавіка Братіна. Кандрат звартаецца да Братіна, каб знайсці правільныя адказы на важнейшыя пытанні: «Братка, Братіне! Ты мне цяпер толькі скажы, што рабіць, дык я зраблю! Усё зраблю, як ты скажаш! Забарані ў Відавскае зямлю ці не забарані? Прагнаць старыню воласці ці не прагнаць? Што рука ў мяне раненая, то ты не глядзі, зраблю! І з адной рукой зраблю, што трэба. Салдацкім зварсці зямлю паўчак, каб дзеці з голуду не паміралі, — дык гэта ж, братка, а знаю, а чаго ж я дадому іду? А

што ж з такімі крывасмокамі, як Сядуры, рабіць?» Але, на жаль, вобраз Братіна застаўся эпізодным. Самы адказны перыяд у жыцці Кандрата, у фармаванні яго характару праходзіць па-за сюжэтам рамана.

Выразныя і жыццёвыя вобразы кулакоў Цітка, Івана, Віктара Сядураў і інш. Найбольш удала і поўна абмалюваны вобраз Цітка, хітрага, свавольнага драпежніка. Па яго імне загніў Ільяш і Якаў Шмэты, ён стаў упяперак дарогі Кандрата і Параскі, ён жа дапамагаў імянінкі Віктору ўраці з воласці сейф з дзесяці тысячамі рублёў. Кулак у рамане — людзі, якія страцілі чалавечы аблічча. Яны гатовы перагрызці азіна аднаму горла з-за грошай і нажыты. Ярка гэта выяўляецца ў сцэне, калі Валынец, Віктар і Ціток Сядуры ў лесе ўлаважваюць украдзёную скрыню з грашмыма: «Шчыліна пачала паволь раздзірацца, і калі ў яе ўжо можна было засадзіць руку, усе кінуліся да яе... Абрэзавачы да крыві рукі, пачалі п'ягаць адтуль пакці грошай. Вочы ва ўсіх былі наліты крывёю. Кожны цяпер, здаецца, загрызаў бы другога. Апошняя пачка была разарвана на шматце. І ж толькі з дзярбою было скончана, усе кінуліся хто куды».

Рост рэвалюцыйнай свядомасці працоўных мас, іх рух да свабоднага, валагата жыцця глыбока раскрыты без арганічнага спалучэння дэталёвага псіхалагічнага аналізу характару з паказам унутранага адзінаства асобы і масы народа. Агульнае ў асноўным удалася стварыць абатунненны вобраз народа на аснове яркіх індывідуальных вобразаў. Праўдзінны ў рамане і масавыя сцэны (дэталёва графіскай зміль, праводзілі навабранцаў на вайну, валавы сход, расправа карнікаў над бежанцамі і г. д.).

Пісьменнік рэдка выкарыстоўвае публіцыстычны адступленні ваенна-гістарычнага або гістарычна-рэвалюцыйнага характару. Ён не апыдае ад падзеяў саміх па сабе, а паказвае іх у цеснай сувязі з рэальным характару, з жыццём герояў, апісвае толькі тую падзею, якая «праходзіць» праз героя або цесна з ім звязаная, якія ўспрымаюцца і ацэньваюцца такім-сякім героем.

Шырока задума — адлюстраваць існуючую гістарычную эпоху ў жыцці беларускай вёскі — не ўсёюды ўдала рэалізавана пісьменнікам. Выздэнне народка ад сацыяльна-эканамічнага асяродку па стварэнні шматлікіх, шматгероічных твораў. Не ўсё паралельнае сюжэтынае лініі звязаны ў рамане натуральна. Некалькіх вобразаў твора лінійна, «выпалючы» з сюжэтам. Не атрымалі падтрымкі развіцця вобразы стыхійнага сялянскага паўстанца Хвядэка, Семіянкі, які доўгі час быў на катарзе за ўдзел у падзеях 1905 года, а потым стаў верным памочнікам Кандрата Сарока. Адсутнічае аўтарскі пункт погляду ў дачыненні вобразаў тулія Амель Жартуна, настаўніка Раіса і Ларыса Барташэвіча; заставацца незразумелым іх месца і значэнне ў рамане.

Раман «На парозе будучыні» — першая частка трылогіі — шырока ацэньвае палітычнае пра лёс беларускага сялянства, пра шлях народа ў рэвалюцыю. Трылогія аб'явае быць цікавай.

П. ДЗЮБАЯЛА.

На Мінскім станіабудавнічым заводзе Ілья Кірава створан калектыв грамадскіх распаўсюджвальнікаў літаратуры. На гэтым здымку — лепшыя распаўсюджвальнікі літаратуры тэхнік В. Тоесцева, кніпаробіца І. Васілеўская і работніца Я. Русацкая. Фота С. ЧЫРЭШКІНА.

Ясны Макавос

АПАВЯДАННЕ

Яны былі добрыя, пяць гадоў, і Арсень Андрэвіч мог думаць і думаць, мог удальсць раз'ятрыць успамінамі даўнюю рану...

Учора яго паклікаў сакратар партбюро і прапанаваў эзідзіць у камандзіроўку.

— З калгаса прыйшла пісьмо. Універсітэт культуры адкрываюць. Просіць лектара. Арсень Андрэвіч адразу згадзіўся. Даўнавата не быў ён на вёсцы, засядзець. А там такое цяпер адбываецца. Хоць бы гэтыя універсітэцкія культуры: цікавая рэч, часта пра іх пішуць у газетах, добра б і самому паглядзець, як і што.

— А ў якім гэта калгасе? — урэшце спытаўся Арсень Андрэвіч.

— Есць такая вёска Любонічы. Не чуў? Якраз па Маскоўскай шашы.

— Любонічы? — Арсень Андрэвіч нахінуўся.

Ён ведаў гэтую вёску, ён зразумеў, што значыць для яго гэты пазнак, але адмаўляўся ад яе і не падаваў. Такі ўжо чалавек, напэва, ад прыроды, што цigne яго аддаваць не толькі тыя маскі, але напэва іх аму слава ці шчасце, а і тыя, дзе перажыў ён гэтае ці гора...

— Добра, — сука, праз зубы прамаўляў Арсень Андрэвіч і выйшаў з кабінета сакратара партбюро.

І вось ён у дарозе. Валавы аўтобус з натурыным гулам імячына па вільготным з начы асфальце. Мільготны прыладжыны драмы і тэлеграфія слуху, бегучы назда, назда, назда...

Арсень Андрэвіч сядзіў ля адчыненага акіна, трымаў галіку акіна, адшывае па лістку, кідае за акіна, і яны, імяніна падхопліваюць струменем паветра, ліньце назда, назда, назда. І Арсень Андрэвіч мройна, бышам, як гэтыя лісткі акіна, злітаючы з яго жыццёвага дрэва прыжыты гадзі, і ён едзе назда, назда, назда — аяртаецца ў сваю маладосць. Гэтае пачуццё так аваладова ім, што ўжо і думаць, здаецца, няма, і адно толькі хочацца заплюшчыць вочы і слухаць, як балюча-сладка замірае сэрца... Нарэшце, ён устрэбае галаву, жалючы адкусніцка ад утрапення, але зноў пачынае успамінаць.

Прыгадзінца ўсё да драбніц, паслядоўна, крок за крокам, дзень за днём...

Найперш і найярчэй успамінаецца яму адзін малюнак. Арсень Андрэвіч (тады — проста Арсень, дваццацігадовы лейтэнант) ішоў у штаб батальёна, што размяшчаўся ў школе, у канцы Любонічы, на ўзгорку, з якога далёка адкрывалася надзірачскае наваколле.

Была рання, сонца толькі што паказалася з-за лесу; у даліне, над ракой, над лугам, вёска раздэная смуга.

Пры самым ганку школы стаялі дзве маладыя таполі, іх лісце ціха і доверліва шпатавала, і Арсень здаваўся, бышам таполі перагаворваліся між сабою, радуічыся пагодліваму ліпневаму дню.

Не хачелася думаць, што нэдзе, не так і далёка, бушае страшная вайна, што яна, мабыць, бізатасна ступіць і соды...

Рэптам Арсень убачыў на сцяжыне, што ваядзе да ракі, знаёмую постаць.

— Яраслава! — хачелася крыкнуць яму, але ён ужо быў блізка ля школы і пасаромеўся, каб хто не пачуў у штабе. Крута павярнуў управа, на тую сцяжку, па якой спускалася ў даліну Яраслава.

Ён жа і ішоў у штаб толькі дзеля таго, што ў яе ўласна ўбачыць яе.

Рэптам яна побягла — там якая пачыналася крутая спуск — на чырвонай сукенка мільгала між кустоў, як шугае полляна па ветры, і Арсень здаваўся, бышам гэтае полляна апалае яго. Не спускаючы вачэй з яе, ён таксама пабег, і ў нейкі момант, бышам гэта не Яраслава, а ўжо якая жар-пташка, яна вась-вось узляціла, і ён ніколі не дагоніў яе. Ніколі...

Яна ўбачыла яго, ужо калі дабегла да берага і, перш чым распрактуцца, азірнуўся паглядзець, ці няма каго-небудзь блізка. Арсень толькі цяпер загадаўся, што гэта ж Яраслава ішла купацца, і яму стала сорамна, што ён перашкодзіў ёй. Але вяртацца было позна.

Яраслава села на траву і па-дзіцячым падкручыла ногі, закрывшы іх шырокім падолом сукенкі. Яна пазірала на раку і, ведаючы, што Арсень вась-вось падыйдзе, баляла нават вярнуцца.

— Добры дзень, Яраслава, — сказаў ён нягуча, з асаблівай прынаснасцю вымаўляючы яе імя; яно вельмі падабалася яму. Дагэтуль ён нідэ не сустракаў такога жаночага імя; чуў, што тут дзяўчаты-завуць яе Яся, але не хачелася называць, хоць у дачыненні да яе нават і такое скарачанае і прастае імя гучала для яго прыгожа.

— Добры дзень, — ледзь чутна адказала яна, апусціўшы панкві.

А ён успомніў сваю ўчарашнюю гутарку з Іванам Чумаком. Яны некалькі разоў перагаворваліся, калі загіраў салдацкі гармонік і хлопцы, падхвіліўшы дзяўчат, спыталі ў крут; Іван наогул не танцуе, нягэрабана, мядзведзаватага, яго нават нельга ўзяць у танцы; ну, а Арсень зважваўся і не пачуў запарасіў тую, што ўпадзала, — Яраславу. Ён пазнаёміўся з ёй дні тры назда.

— Колькі, ты думаеш, ёй год? — звярнуўся Іван да Арсёна, калі Яраслава, кружачыся ў танцы, набліжалася ў бок, дзе яны стаялі. Іван сказаў гэта такім тонам, што было зразумела, ён ведае, колькі ёй год, і Арсень балачка калынула гуту: ён і так непадобна Івана, а тут яшчэ аказваецца, што той больш ведае пра Яраславу, чым ён; і калі гэты мядзведзь паспеў падступіцца да яе?

— Галоў васьмнаццаць, — пераз сілу прамовіў Арсень.

— Шаснаццаць, — голасам пераможым адказаў Іван.

— Няўжо толькі шаснаццаць? — разважаў сам сабе Арсень. — А выгядае ж зусім дарослая...

Дык што ж, а мне дваццаць, не такая і вялікая розніца ў гадах...

Цяпер, тут, ля ракі, калі яна сядзела, падкручыўшы ногі, і ён пазіраў на яе звернуў, яна здадалася яму малой, па-дзіцячым нямелай і ціхай. Ён засаромеўся, што прыбег сюды за ёй, што марыў пра яе, імкнуўся да яе. Нешта трэба было гаварыць, а ён не ведаў — што; цяпер ён і сам здаваўся хлапцём; каб яшчэ не гэтыя камандзірскія патылі, дык паспрабуй тады сказаць, што яму дваццаць год...

— Ты купацца прыйшла, і я табе перашкодзіў? — прамовіў ён нарэшце.

— Яна зірнула на яго, і ён убачыў насмешлівае ў яе вялікіх шэрых вачах, і зноў яна перастала для яго быць маленкай.

— Не тапіцца ж, — адказала яна; усмешка адкрыла яе буйныя, трохі няроўныя зубы, на пухлых вільготных аўснах з'явілася тая самая насмешлівае, што і ў вачах.

Не, яго не пакрыўдала ле насмешлівае, а ўрадавала. Было нешта добрае і гарызальна ў гэтай насмешліваці, нешта такое, каб завапіць, падражніць яго, паказаць сваю перавагу над ім, в ён з радзісцю аддаў бы сёбе ў рукі: «Рабі са мною што хочаш».

— Дык я пайду, а ты купаўся, — сказаў ён. Яна сачылава травінікі і маўчала.

— Яраслава, прыйдзеш учора да клуба? — Прайду, — адказала яна.

Яму здаваўся, што стала ціха-ціха, толькі гучала адно гэтае слова «прыйду». І было боязна ступіць хоць бы крок, каб не ларнуць гэтай цішыні, каб не заглушыць музыкі яе голасу, што звільна нэдзе ў глыбінні душы, і яшчэ падумалася, што ён ніколі не забудзе гэтага моманту...

— Ідзі ўжо... Ты ж сам сказаў, што я купацца прыйшла. Яна, задрэўшы галаву, зірнула на яго, іх позірк на імяніне сустрэліся, і ў гэтай імяніне абое яны адчулі, што ёсць імяніне на зямлі.

Рэптам да іх слыху дзяўчэцку самаляста. Самаляст паказваў з-за лесу, можна было тады думаць, што ён узяўся нэдзе блізка за лесам і яшчэ не набраў вышыні.

Яраслава ўхмылялася, але адразу ж бышам застыла, не ведаючы, што рабіць. Арсень сам яшчэ не бачыў вайны, але ён не раз чуў, што намяцка лётчыкі, бышам, страляючы нават па адным бяззбройнаму чалавеку. І Арсень стаў блізка ля Яраславы, намераючыся заславіць яе сваім целам.

Самалёт неўзабаве праліець, ценя яго хутка праслізнуў па поплаве чорнай палямі.

Яраслава і Арсень яшчэ колькі хвілін стаялі моўчым, у нейкім журавіным утрапенні, як бы толькі цяпер зварнуць, што няма шчыльна на зямлі, пакуль лятаюць у небе фальшывыя самаляты.

Арсень думаў аб тым, калі гэта настане пералом у вайне, калі спыніць неміць, і ўсё больш аваладова нейкае балючае, прыгатаючае пачуццё, бышам была і яго вйна ў тым, што гэты самаляст праліець так нахажна нізка і беспаскарна.

— Бывай, — сказаў, нарэшце, ён. — Купайся, а я пайду.

Нарэшце, настаў і той доўгачаканым вечар. Арсень спынаўся да клубу; там цяпер, праўда, быў ужо не клуб, а казарма, але вечарамі якую гадзіну да салдацкага адбою на пляцоўцы перад клубам збіралася моладзь. Ніхто, вядома, не заважваўся пра вайну, смерць усходжалася блізка, але жыццё брала верх, і ля клубу ўзніклі танцы.

Арсень ішоў і думаў пра Яраславу. Цяпер, пасля дзяўчэцкай і клопату, на сэрцы не было ўжо таго паўчэцкага беззвычайнасці, што засмучала яго раніш.

Ён шыбаваў, пільна ўзіраючыся, ці не сустранецца дзе Яраслава на вуліцы. Вось і клуб. Купацца ледзяна, ажуражана салдатамі. Сявабродыя дзяды на лавачы частуюць старыню самасядам, мабыць, гутарыць усе пра адно — пра акаяніната неміць, які за тыдзень вайны так далёка прабраўся. А вулі і Яраслава, тонкая, стройная. Арсень не адразу ўзгадуваў, што яна не адна, — з Іванам Чумаком. А калі убачыў — сумеўся.

Чумака і Яраслава стаялі ля частаколу і гутарылі; ён адной рукой трымаўся за частаколу, а другой нешта весела жэстыкуляваў. Арсень заважыў ішч, што крутлы Чумакоў твар распаўваўся ва ўсмешцы. Яраслава стаяла спойна да Арсёна, і ён спадзівалася, што яна вась-вось азірнецца, адчуваючы, што ён ідзе. Але ж Іван дакрануўся рукой да яе локця, паказаў на лавачку калі частаколу, і яны селі.

Арсень крута павярнуўся і пайшоў назда...

Адчуваў, як гарэл твар і вушы, як кроў стукала ў скарці: «Вярніся... вярніся...» Але ішоў хутчэй, хочучы шпаркай халай заглушыць гэты голас сэрца: «Вярніся... вярніся...»

У тую ж ноч вайсковая частка пакінула Любонічы.

Арсень ішч не засынаў, калі пачуліся сігналы баявой трывогі. Ён бышам чакаў гэтага, каб толькі не пакутаваць ад бяссонніцы, каб не бачыць больш Яраславы, і з нейкім зларадствам да сябе, як у бясмясліва, збіраўся ў пахол.

Калі адшлі ад Любонічы кіламетры два, у неба пачуўся гул, ройны, спакійны, наладжуваліся. Ад гэтага гулу Арсень скалануўся, і ўраз перад яго вачыма паўстаў учарашні ранішні малюнак, калі яны былі з Яраславай на ўзрэччы. Падумаў: «Ну, чаму я так адразу пакрыўдаўся на Яраславу і нават не падшодзіў да яе, каб перакінуцца словамі? Эх, дурнін!»

Ноч была цёмная, але самаляст ледзе нізка і мог завапіць ліхтары над шашой. Калона спыніла рух. Падраздзяленні рашыліся ў прыда-

рожных кустах. Але самаляст, відаць, па гэты раз не пікавіўся шашой. Ён зрабіў круг над Любонічамі, і неўзабаве паветра скаланулася ад выбухаў. А хутка вёска запалала. Тады ішчэ наляцелі другі самаляст...

Арсень ўзіраўся ў зарыва пажару, і ў ім усё больш і больш аваладова пакутавае ўтрапнасць. Здаецца, і думаць не было — адно толькі адчуванне беззавартнай страты Яраславы...

Калі адбамбілі і другі самаляст, вайсковая частка рушыла далей. Арсень страшна было ўсведамляць, што ён ідзе не ў Любонічы — разтаваць людзей, шукаць Яраславу... У яго з'явілася прадчуванне, што яна загніла.

Калона рухалася моўчым, запіта, толькі крокі тысяч мог раздзіраць прыгушаныя, дзікім пошчачкам: раз-два, шак-шак... Арсень, здавалася, што гэта сэрца яго стукала балачка і ціха: раз-два, шак-шак... Ён ішоў, пазіраючы пад ногі, не ўзіраючы галаву, нічога не бачыў наваколі. І толькі калі быў аб'ядуны прывал, Арсень бышам абудзіўся ад зварэння.

Дарога вяла на захад, і там, нэдзе за небасхіла, неба палыхала трыюмфнымі вадзіскамі далёкага пажару. Пажар быў бачны, мабыць, даўно, але Арсень толькі цяпер заважыў зарыва. Там ён упершыню за дарогу азірнуўся назда, туды, дзе засталіся Любонічы... Там таксама не стух яшчэ пажар. І раптам Арсень хутчэй адчуў, чым зразумеў, што ён страціў Яраславу не па сваёй вйна. Каб не вайна, заўтра б ён сустраўся з ёй, пакажуча б за тое, што пагарачыўся, не падшодзіў да яе... Дык трэба барджыць ішч на захад, туды, дзе вайна, дзе рэчца на ўсход вораг...

— Быліце, Любонічы! І ты, Яраслава!... Ці вярнуся калі сюды?

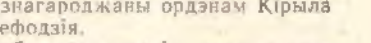
Потым, за доўгія гадзі вайны, ён заўсёды, калі думаў аб Яраславе, успамінаў і той прывал над ліпенскай ночы і свой роздум тады. Успаміны гэты чамусьці жылі налёку, што Яраслава не загніла, што вась скончыцца вайна і Арсень знойдзе яе.

Знойдзе... Марыць, вядома, можна было. Спадзявацца раласць, калі ён узяў у рукі канверт, што пабе напэва наперадзе? Ды яшчэ пасля такой вайны...

Час загойвае раны. Ён зольны сцішыць або назаўсёды заглушыць боль душы. Але і сёння, судучы ў Любонічы, Арсень Андрэвіч не можа пазавіцца горкага паўчэцка, яго бышам вярнула ў яго даўно перажытае. На душы якраз такога адчуванне, як і тады, калі ў сорах чадзёрчым голдзе ён чакаў адказу на сваё пісьмо Яраславе. Ён паслаў яго ў той дзень, як ралдэ прыслала вестку, што Саветскай войска вызваліла Любонічы. Для яго нічога не існавала тады, апроч жаждана хутчэй даведацца пра лёс Яраславы. Арсень чакаў, спадзяваўся...

А што ён чакае цяпер, праз пяцінаццаць год пасля таго пісьма? Усё ж мінула і не вернецца. Ён маладосць, ні Яраслава. Ён ужо, лічы, далёка за трыццацішчы. Цяпер, мабыць, і не пазнае яе. Ён жа ведаў яе дзючынна... Няўмоўна хада чысу...

Заўтра нацыянальнае свята Балгарыі — Дзень свабоды

[illegible]

мастакі самодіяльнісці за
наш народный улад, — сведчае
толькі таго велізарнага духоў-
нага багацця, якое тоіцца ў на-
роде і тых сацыяльных зменах,
які адбыліся ў краіне.

Мастакі самодіяльнісці стала
новай базай, на якой развівае-
цца беларускія нацыянальныя маста-
цтва, той жывапісны крыніцай,
якой чэрпае све све сілы. Хіба
наслужыўае ўвагі тое, што та-
го шмат якіх вядомых акцёрў
з'явіўся ў самодіяльным калектыве.
Свае першыя крокі на са-
маліній сцэне рабілі такія выдат-
ныя беларускія маста-
цкія народныя артысты Петра

ізраїльну першай сцени краї-
ні — народнага театра імя Кры-
стафа Сарафава — рэжысёр Філіп
Іванав, саліст Музычнага театра
Стэфана Македонскага, неад-
завы лаўрэат міжнародных
курсав Любямір Бадураў і
Ілія Ішчыя.

На кожным праясцянальным тэа-
тэ, музычным і танцавальным
спектакле сустрачэні былых выха-

чучи у некторих калектывах пераважаюць большасць, напрыклад у Дзяржаўным ансамблі найшпільнай танца, выступленне га нам давалася бачыць у Са Гэты калектыву — адзін з самых любімых у Багарыні. Ансэбл, якім кіруе народны артыст Кізі Кушэў, старанна збірае адзін народны творчасці і шыропапулярныя іх сярод насельства. Ансэбл вельмі часта адзідае на гастролі, таму і не ўядае, што яго ведаюць у розных краінах.

Рэпертуар ансэбля — былыя, працоўныя, гістарычныя, тытанскія і жартоўныя песьні.

ялася гісторія народа, якому
належала намаля перанесці паку
ра, пакулі ён, нарэшце, здабыў
ё шчасце.
Дзяржаўны ансамбль песні і
танцаў сваёй задачай на
лі захавалі, але і развіццё
танцаў народа. Ім пастаўлен
станцаў, які адлюстроўваюць
жыццё, змяні, што абдыска
ў іці і быце народа.
У кожным годзе расце і разві
цця балгарскае нацыянальнае
танцаў. І тут вялікае поле
дзейнасці як для прафесіяналаў,
так і для аматэраў і калектыва
ў. Многія з былых выхаванцаў
на дзіцячых і вясільніх поспехам
танцаў іх на олімпійскім чале, зья

на свої багаті укладі у різних національних опери. Сирою і блідим співак Михайла Гурзува, відомостен «Вяляк» прмілі на конторі какалїста у Парыжы, родная арыстка Райна Михайла зана імнэа.

тыя дні, калі мы былі ў Сафіі, не так паказвалі оперы. Затое мы пашчаслівілася убачыць балет Вяляз.

Гураба заўважышч, што да 1944 года ў Балгарыі не было значных аддзячэнняў у галіне балета. Гэты мастацтва пачаў сваё паўнаўноўе жыццё за апоўняія 16 год, мы прымяна было дваццацішч, як у развіццё звязана з імбамі вячым дзельчой савецкага балета,

1945 годзе Ніла Анісімаса павілі на балгарскай сцэне «Бахсарайскі фантазі», які адразу ўвайшоў аўтарытэт балгарскага балета мастацтва і зававаў ня-
лілі гарачых прыхільнікаў.

Анісімаса павілі і «Балет лянэ», які таксама ідзе з вялі-
кіх поспехам.

У сучасны момант на сафііскай
сцэне з вялікім поспехам ідуць
«Белыяніна возера», «Эмераль-
да», «Чырвоны мак». Апошні спе-
кль, паводле аўнікі мастацтва-
ва, адно з вышэйшых да-
гнянняў балгарскага балета.

Так пад дабратворным уплывам
велькага балета набірае сілы ро-

вимагати від Балгаринів, щоб вони не забували про свою батьківщину. Гітага з'явився пасторальний пейзаж національного балета «Яйдуцька песня». А. Райчяла, подкамі вобразний, меланхолічний, змисли, написаний з великим прерафаелістичним майстерством і праскати національним духом, творює полюблює самоздану бацьбу болгарського народу з тусючім захоніками.

Широкоє развізчє мастацтва крале, жасняний рост творчых кудейтау — аркі доказ росквіту іролий култури в умовах звай, саччялїстичнай Балгарїї.

АНАТОЛЬ СТУК.

Война расказана нова
станция на Липовице. Перши
пасторелски рајзер
ангелски Вилчанин на сизану
Валерија Петрова.

На ирански распушти 9 гатан
и романсирова савица-балгар-
фильми "Герои Шанка", "Урок
истории", "Неприсядни", балгар-
ма настани "Кавказски", "Три-
гача", "На маленик востраве",
Любимек № 130, "Пад ирмом",
Кавказ морав, "Узглед на живоли" |
ш.

Р. ЗАЙЦАТ.

КЕВИЧ.

ГР. Александар БУТАКОВ. Кас-
Ардакчи МАРЧОНОВИЧ. Кас-

ТКАЧОУ. Янка ШАРАХОУ.